

«ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ» РИТОРИКИ Б. ОБАМИ

УДК: 327.54(73)

ПБ: Худолій Анатолій Олексійович.

Науковий ступінь, звання: д. політ. н., доц.

Місце роботи: Національний університет “Острозька Академія”.

«Перезавантаження» риторики Б. Обама

Худолій А.О. «Перезавантаження» риторики Б. Обама.

Мета статті полягає у виявленні та описі політичної риторики Б. Обама, яка пов'язана з перебігом зовнішньополітичних подій упродовж першого терміну перебування американського президента при владі. Проаналізовано традиційні уявлення американського лідера про події в світі. Серед ключових понять, виявлених в риторичі Б. Обама, домінуючими позиціонуються такі, як «лідерство США», «свобода», «відповідальність», «демократія» та Бог. Рідше зазначено «місію», «добру волю Америки», «американську модель» та «Богообраність». Розглянуто особливості політичної стратегії Б. Обама. Виокремлено та описано основи американського зовнішньополітичного курсу. Виявлено політичні стереотипи американського лідера. Відстежено кореляцію президентських промов з політичними кроками. Американська винятковість та претензії на моральне лідерство залишаються ідеологічною основою зовнішньої політики США. І в цьому сенсі нова адміністрація не відрізняється від попередньої Дж. Буша-мол. Зміщення риторичних акцентів вбачаємо і в зростаючій ролі ООН, яку президент згадує у виступах. Водночас привертає увагу той факт, що Б. Обама досить часто зазначає НАТО. Це підтверджує наміри максимально ефективно використовувати військовий потенціал Альянсу для вирішення міжнародних проблем. У ході дослідження було застосовано методи політологічного аналізу, зокрема контент-аналіз та івент-аналіз. Праксеологічний та системний методи уможливили аналіз процесу міжнародних відносин. Політичні промови та діяльність 44-го президента Сполучених Штатів свідчать про те, що в зовнішній політиці він дотримується

традиційного підходу попередників. Риторика президента підтверджує ідею глобального лідерства Америки

Ключові слова: політика США, політичні стереотипи, президентська риторика, зовнішня політика США, лідерство, діяльність президента.

‘Reloading’ of B. Obama Rhetoric

Khudoliy, A.O. ‘Reloading’ of B. Obama rhetoric.

The purpose of the article is in describing of American President B. Obama political rhetoric that is connected with events on foreign policy during the first period of his presidency. Traditional ideas of American President about the vents in the world are analyzed. Such notions as the “American leadership in the world”, “Freedom”, “Responsibility”, “Democracy” and “God” were distinguished as the dominant ones in the speeches, delivered by B. Obama. The notions such as “Mission”, “Good will of the USA”, “American model” and “the nation, chosen by God” are distinguished as the less numerous in political rhetoric of American President. Peculiarities of B. Obama political rhetoric are highlighted. Basics of American foreign policy course are being described. Political stereotypes of the American leader are selected and described. Correlation of presidential speeches with political steps was followed. American superiority and intentions to stay moral leader in world politics serve as ideological basics of American foreign policy. And in this context new administration is quite similar to the previous one of G. Bush-junior. Shift of rhetoric accents is observed in the growing role of the UNO, numerously mentioned in speeches of the President. NATO and its role in foreign policy of the USA are rather important. That’s why it is mentioned quite often in President Obama rhetoric. It underlines intentions of American leader to effectively apply military potential of the North Atlantic Treaty Organization in solving of international problems. Methods of political science analysis, such as content-analysis and event-analysis were applied in the research. Pragmatic and systemic methods were useful in analyzing of international relations. Political speeches and activity of the 44th President of the USA indicate to the traditional approach used by the President in his

foreign policy course. Presidential rhetoric proves the idea of the global leadership of the United States.

Key words: policy of the USA, political stereotypes, presidential rhetoric, foreign policy of the USA, leadership, presidential activity.

«Перезагрузка» риторики Б. Обамы

Худолий А.А. «Перезагрузка» риторики Б. Обамы.

Цель статьи состоит в выявлении и описании политической риторики Б. Обамы, которая связана с течением внешнеполитических событий на протяжении первого термина пребывания американского президента при власти. Проанализированы традиционные представления американского лидера о событиях в мире. Среди ключевых понятий, выявленных в в риторике Б. Обамы, доминирующими выступают такие, как «лидерство США», «свобода», «ответственность», «демократия» и «Бог». Реже встречаются понятия «миссия», «добрая воля США», «американская модель» и «Богообранность». Рассмотрены особенности политической стратегии Б. Обамы. Выявлены и описаны основы американского внешнеполитического курса. Выявлены политические стереотипы американского лидера. Отслежена корреляция президентских речей с политическими шагами. Американское превосходство и претензии на мировое лидерство остаются идеологической основой внешней политики США. И в этом контексте новая администрация не отличается от предыдущей Дж. Буша-мл. Смещение риторических акцентов рассматриваем и в растущей роли ООН, которую президент вспоминает в выступлениях. Обращает на себя внимание тот факт, что Б. Обама достаточно часто отмечает НАТО. Это подтверждает намерения президента максимально эффективно использовать военный потенциал Альянса для решения международных проблем. В ходе исследования были использованы методы политологического анализа, в частности контент-анализ и ивент-анализ. Праксеологический и системный метод дали возможность проанализировать процесс международных отношений. Политические речи и деятельность 44-го президента Соединенных

Штатов свідельствують о том, что во внешней политике он придерживается традиционного подхода предшественников. Риторика президента подтверждает идею глобального лидерства Америки.

Ключевые слова: политика США, политические стереотипы, президентская риторика, внешняя политика США, лидерство, деятельность президента.

Постановка проблеми. В умовах ключової ролі США набуває актуальності дослідження чинників, що впливають на політику американських президентів, серед яких вагомим роль відіграє риторика американських політиків, що супроводжує внутрішню та зовнішню політику Сполучених Штатів.

Власне **актуальним** і раніше не досліджуваним виявляється аналіз політичних промов, що безпосередньо пов'язані з зовнішньополітичним курсом Вашингтону.

Аналіз останніх досліджень. Врахування чинників, що впливають на зовнішньополітичний курс Сполучених Штатів Америки, передбачає і вивчення політичної риторики американських лідерів та їхнього оточення.

Зовнішню політику американських президентів 1946-2008 рр. досліджувало чимало науковців, які акцентували увагу на різних аспектах цієї проблеми. Серед них слід окремо виділити політичний аналіз американських аналітиків за працями З. Бжезінського [1], Г. Кіссінджера [2] тощо. Зростає інтерес до проблематики україно-американських відносин вітчизняних вчених. Зокрема, опубліковано низку праць, які стали вагомим внеском у розуміння внутрішніх витоків ідеології і політики США на світовій арені, американо-радянських відносин, глобальної стратегії Америки, проблем формування і реалізації курсу Вашингтона щодо України, Росії та інших держав СНД, у вироблення нових концептуальних підходів до оцінки явища американізму. Показовими у цьому плані є праці професора Б.М. Гончара [3] та О.В. Потехіна. У праці Б.М. Гончара йдеться про регіональні аспекти зовнішньої політики

США. Політика США щодо східної Європи ґрунтовно досліджена д. і. н. О.В. Потехінім [4], який також вивчав і питання імперських амбіцій Вашингтона.

Серед українських науковців питанню українського виміру зовнішньої стратегії США в ХХ-му та ХХІ століттях присвячено низку праць д. і. н. Є.Є. Камінського [5-7], серед останніх робіт якого на особливу увагу заслуговує монографія «Світ переможців і переможених» (2008 р.) [7], особливістю якої є висвітлення української тематики в контексті аналізу глобальних світових процесів, що окреслює перспективи сучасних міжнародних відносин і ролі в них України. Стратегічні імперативи Сполучених Штатів в 1990-ті роки розглядалися в публікаціях російських авторів: М.І. Лапіцкого [8], П.Т. Подлесного «Політика США у світі, що змінюється» [9]. У своїх працях вони висвітлюють механізми формування зовнішнього курсу США, аналізують концептуально-теоретичні засади зовнішньополітичної стратегії Америки та її практичну реалізацію. На разі дослідження риторики Б. Обама, залишається малодослідженим явищем.

Незважаючи на численні дослідження політичних аспектів Сполучених Штатів, аналіз риторичних заяв американських президентів та чинники, що суттєво впливали на формування зовнішньої політики Сполучених Штатів залишилася поза увагою науковців. Ми вбачаємо наше завдання у вивченні взаємодії риторики та зовнішньополітичної діяльності американського очільника упродовж 2009-2011 років.

Метою даної статті є вивчення такого чинника, як риторика президента США Б. Обама, що корелює з зовнішньою політикою Вашингтону.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- Здійснити аналіз риторики президента Б. Обама;
- Описати особливості зовнішньої політики американського очільника;
- Здійснити аналіз зовнішньополітичного курсу Вашингтона та його кореляцію з політичними промовами американського президента.

Президентові Б. Обамі дісталася складна спадщина: упродовж останніх восьми років Америка здійснювала витратну політику, позначену двома регіональними війнами та фінансуванням процесу розширення НАТО. На його думку, криза американської зовнішньої політики пояснюється тим, що в зазначений період при владі були політики, які мислили категоріями «холодної війни». Президент оголосив, що мав намір вернути проблему «війни з терором» в русло традиційних американських цінностей і висловив сподівання на співробітництво з поміркованими представниками ісламу. Це не корелюється з його іншою заявою, в якій міститься натяк, що він готовий використати воєнну силу «проти терористів, які будуть загрожувати Америці».

Слід звернути увагу на те, що головною ідеєю зовнішньополітичної програми Б. Обами є відновлення американського лідерства. «Місія Сполучених Штатів полягає в тому, щоб зміцнювати світове лідерство, яке ґрунтується на розумінні того, що світ об'єднує спільна безпека» [10:3].

Щодо питання національної безпеки, то політичні заяви під час виборчої кампанії свідчать про те, що Б. Обама дотримується традиції попередників. Як і решта кандидатів, він заявляв про нарощування сукупної бойової могутності ЗС США. Незважаючи на спроби позиціонувати себе пацифістом, президент закликав збільшити чисельність американської армії. Публічні виступи використовуються як ефективний інструмент впливу на громадськість, підтримки якої президент потребує, а для цього достатньо лише заявити про зменшення фінансування оборонної сфери. Міністр оборони США Леон Панетта в інтерв'ю «Нью-Йорк Таймс» зауважив, що протягом найближчих 10 років витрати американського оборонного відомства планується зменшити більш ніж на 450 мільярдів доларів. Передбачається скорочення американської армії і закупівель нового озброєння. Однак, незважаючи на такі заяви, реалії свідчать про інше. У порівнянні з вереснем 2001 року оборонний бюджет Америки подвоївся і в 2011 році становив приблизно 700 млрд. доларів на рік [11].

Водночас, його начебто мирні декларації позначені імперативами інтервенціонізму. «Слід пам'ятати, що американський народ забезпечить воєнну перевагу. У нас будуть наймогутніші збройні сили в історії світу. І ми зробимо все від нас залежне, щоб захистити наші інтереси та завдати поразки будь-якому ворогові» [12: 2]. На разі президент, на відміну від попередника, намагається обережно використовувати погрози, намагаючись зберегти імідж демократа. Б. Обама також закликає поширювати американські цінності, носієм яких для решти світу є Америка. Тільки в такому випадку, довівши унікальність своєї політичної системи, Сполучені Штати, на його думку, зможуть претендувати на роль світового лідера.

Політичні заяви президента Обами та його оточення свідчать, що основою американського зовнішньополітичного курсу повинен стати оновлений синтез сили та переконання з перевагою на користь останнього. Як слушно зазначає І.І. Погорська, Б. Обама рухається в напрямкові переходу від стратегії гегемонії до стратегії лідерства: Америка повинна відігравати провідну роль, не нав'язуючи власної гегемонії [13:182]. При цьому цілі нової стратегії лідерства прагматичні: Вашингтон повинен діяти з іншими союзниками і партнерами задля спільного протистояння міжнародним загрозам та транснаціональним проблемам.

Політика Америка реалізується в межах прагматичної стратегії «зміна поведінки». «Демократи-яструби» вважають за краще вдаватися до тактики багатосторонності, однак, при потребі, не вагаючись застосовувати воєнну силу в односторонньому порядку, без згоди Ради Безпеки ООН. Проте варто зважати, що Сполучені Штати намагаються заручитися підтримкою союзників, навіть якщо йдеться про застосування сили. Заяви Обами з приводу подій в Єгипті, Сирії, Судану та Лівії звучали в унісон із заявами європейських політиків. Такий підхід виправданий, оскільки зменшує критику з боку світової спільноти, однак не применшує ролі Америки як світового лідера.

Американська винятковість та претензії на моральне лідерство залишаються ідеологічною основою зовнішньої політики США. І в цьому сенсі

нова адміністрація не відрізняється від попередньої. Риторика президента підтверджує ідею глобального лідерства Америки (див. таблицю 1).

Таблиця 1.

Однією з базових ідей демократів, яка привела їх до влади, полягає в тому, що республіканці втратили лідерство у світі. Це підкреслювала на початку президентської виборчої кампанії 2008 року Г. Клінтон. «Адміністрація Буша запропонувала американському народові хибні альтернативи – застосування сили замість дипломатії, односторонню політику замість багатосторонньої, використання жорсткої сили замість м'якої. Засліплене ідеологією бачення світу позбавило Сполучені Штати інструментів і гнучкості, необхідних для забезпечення лідерства та досягнення успіхів». Зважаючи на втрату лідерських позицій, виникає необхідність «відновити глобальні позиції Америки та переконати світ в тому, що вона знову може бути лідером» [14].

Серед ключових понять, виявлених в риторичі Б. Обами, домінуючими позиціонуються такі, як «лідерство США», «свобода», «відповідальність», «демократія» та Бог. Рідше зазначено «місію», «добру волю Америки», «американську модель» та «Богообраність». У його промовах увага акцентується на лідерстві Америки. Президент позиціонує себе не лише як лідер країни, а й намагається переконати світову спільноту у здатності США

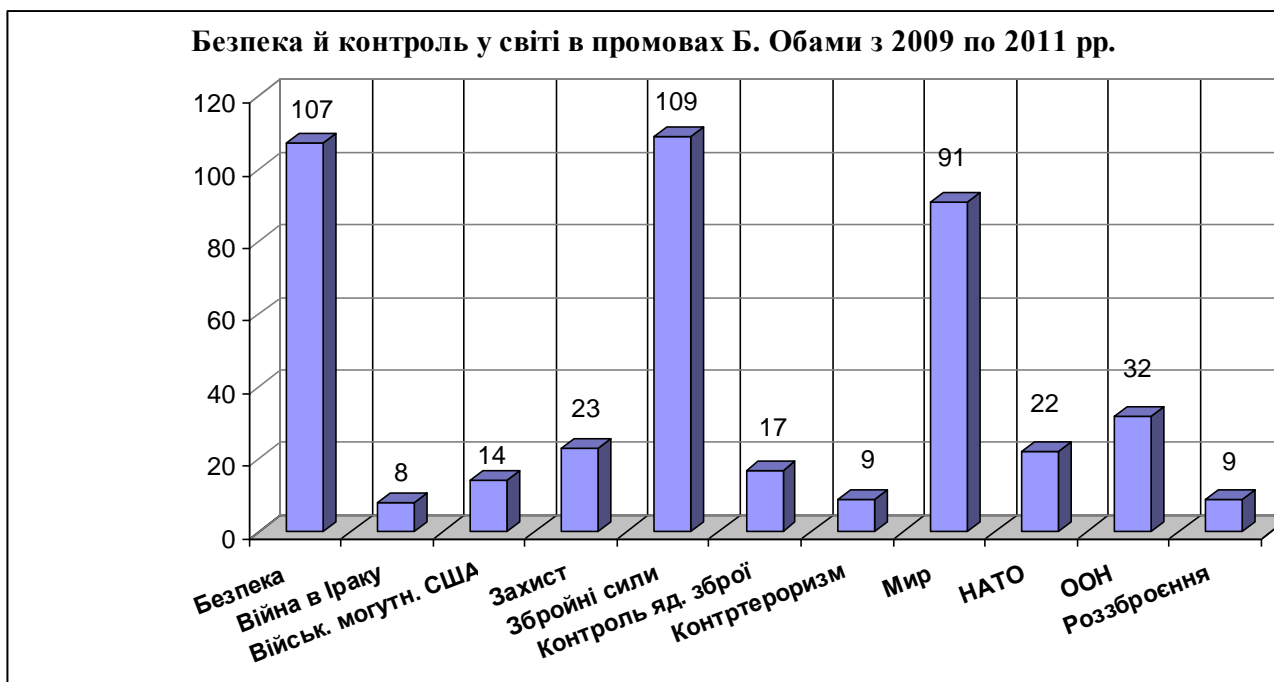
продовжити зовнішній курс беззаперечного лідера світу. В порівнянні із заявами його попередників, у промовах Б. Обама виявлено найбільшу кількість згадок про «лідерство». Принагідно варто зазначити, що риторичний акцент на «лідерстві» є прорахованим ходом президента у складній геополітичній грі, оскільки ослаблена двома війнами країна зі зростаючим зовнішнім боргом, нестабільною економікою та високим рівнем безробіття не справляється з роллю світового лідера. Однак це не заважає президентові переконувати світову спільноту у здатності Америки повести західні країни за собою.

Варто на разі віддати належне Б. Обамі який за короткий період правління розпочав «перезавантаження» відносин з РФ, налагодив співробітництво з ООН, вивів, хоча із запізненням, американські війська з Іраку, зміцнив американські позиції в Центральній і Західній Європі. Його спроби «реанімувати» зовнішню політику доповнюють заяви про «відповідальність» Сполучених Штатів. У його політичних заявах виявлено найбільшу кількість згадок про моральний обов'язок не лише активно діяти на світовій арені, а й усвідомлювати свою роль і обов'язок перед світом. Заяви Обама – сильний засіб формування суспільної думки, вони справляють суттєвий вплив на світову громадськість, оскільки сприяють відновленню довіри до Америки, поліпшенню її іміджу, особливо після каденції Дж. Буша-мол. Враховуючи спадок, отриманий від попередника, не все так просто вдається Обамі. «Каменем спотикання» залишається Близький схід.

Щодо Ірану позиція адміністрації Б. Обама не відрізняється від позиції попередньої адміністрації, за винятком того, що демократи виявили готовність провести прямий діалог з Тегераном. Іранові доведеться призупинити програму створення ядерної зброї та підтримку тероризму. Клінтон підтвердила, що для тиску на Іран буде використано всі можливі засоби, включно з воєнними. Про це заявив і президент. «Але якщо уряди Ірану та Північної Кореї будуть ігнорувати міжнародні стандарти, регіональну стабільність і безпеку власних народів, створюючи загрозу та посилюючи ядерну гонку озброєнь в Південній Азії та Близькому сході, то їм доведеться за це відповідати» [15: 3].

США планують підсилити альянси, зокрема НАТО та азійські блоки. Г. Клінтон оголосила, що поглиблення відносин з Європою стане одним із пріоритетів зовнішньої політики, оскільки європейці – «союзники, які заслуговують найбільшої довіри». Питання зміцнення Альянсу узгоджується з питаннями безпеки у світі, які підтверджують політичні промови американського президента (див. таблицю 2). Зокрема згадки про «безпеку» в риториці лідера домінують серед заяв решти президентів США. Чимала кількість згадок, з одного боку, виправдовує витрати на Збройні сили і оборонну сферу загалом. Зміщення риторичних акцентів вбачаємо і в зростаючій ролі ООН, яку президент згадує у виступах.

Таблиця 2.

І хоч президент не раз наголошує на важливості «Збройних сил» Сполучених Штатів і можливості їхнього використання у разі необхідності, однак акцент на зростаючій ролі ООН є знаком позитивної зміни у його зовнішній політиці. Співробітництво з міжнародною організацією повертає зовнішньополітичну діяльність Америки у правове русло, обмежує несанкціоноване використання сили в інтересах Вашингтона та сприяє відновленню консенсусу між провідними «гравцями» світової політики, поліпшуючи відносини Сполучених Штатів із Західними країнами, РФ, Китаєм,

посилуючи довіру світової спільноти, підірвану низкою хибних політичних кроків экс-президента Дж. Буша-мол. Риторичні заяви також свідчать про спроби президента Обама віднайти баланс між провідними потугами світу. Водночас практичні дії показують, що президент здійснює курс, спрямований на збереження геополітичної переваги, лише пом'якшений певними поступками та дипломатичними заявами.

Водночас привертає увагу той факт, що серед американських президентів пори постбіполярності Б. Обама найчастіше у промовах зазначає НАТО. Це підтверджує наміри максимально ефективно використовувати військовий потенціал Альянсу для вирішення міжнародних проблем. Зокрема НАТО допомагає Америці вести війну в Афганістані. Війська Альянсу, підтримані санкціями ООН, брали безпосередню участь у здійсненні низки революцій у Північній Африці. ВПС НАТО під керівництвом США здійснювали бойові польоти над територією Лівії та Єгипту. Недарма така увага Б. Обама зосереджена на ролі НАТО у зовнішній політиці Вашингтона.

44-ий президент США зберіг базові стратегічні напрями зовнішньої політики, що здійснювалася адміністрацією Дж. Буша-мол., на разі проголосивши оновлення змісту американської активності у глобальному просторі. Центральним компонентом його стратегії є світовий порядок, позначений налагодженням відносин між існуючими найбільш впливовими державами. Вирішальну роль відведено «перезавантаженню» відносин з Росією. Б. Обама поділяє позицію Кремля щодо формування багатопольярної системи міжнародних відносин. «Перезавантаження» відносин, передусім, мало на меті посилити позиції Америки в Афганістані, полегшити виведення військового контингенту з Іраку. Білий дім також окреслив завдання заручитися підтримкою Москви у припиненні ядерних амбіцій Північної Кореї та Ірану, зокрема, через підтримку Росією пакету економічних та інших санкцій проти Ірану.

100 днів свого перебування на посаді президента Б. Обама оцінив у промові, в якій пообіцяв здійснювати зовнішню політику, спрямовану на

забезпечення безпеки американського народу, друзів і союзників. Підґрунтям такої політики є глобальне співробітництво на основі взаємних інтересів та взаємоповаги (див. таблицю 3).

Таблиця 3.

Його публічні виступи свідчать про значний прогрес у розумінні питання «співробітництва» з іншими країнами світу. Серед досліджуваних очільників, діяльність котрих розглядається, Б. Обама єдиний, в риторичі якого переважають у кількісному співвідношенні згадки про «співробітництво». І якщо президенти пори біполярності заявляли про розвиток міжнародних відносин, то лідери пори постбіполярності лише зрідка торкалися цього питання, почасти відштовхуючи потенційних партерів і друзів (як це не раз траплялося під час каденції Б. Клінтона та Дж. Буша-мол.). Б. Обама постійно наголошує на важливості «співробітництва» у сфері міжнародних відносин. Його риторичні заяви випереджають політичні кроки. На разі зовнішньополітична діяльність адміністрації підтверджує попередні заяви. Політика співробітництва сприяє поліпшенню відносин з Росією, результатом чого стало підписання нового договору СТАРТ та обговорення питання вступу Росії до СОТ.

Риторика про «співробітництво» посилюється поняттями на позначення «мирних угод», яких виявилось найбільше. З огляду на серйозні кризові виклики, що постали перед Америкою, Б. Обама наголошує на важливості «мирних угод» у відносинах між країнами.

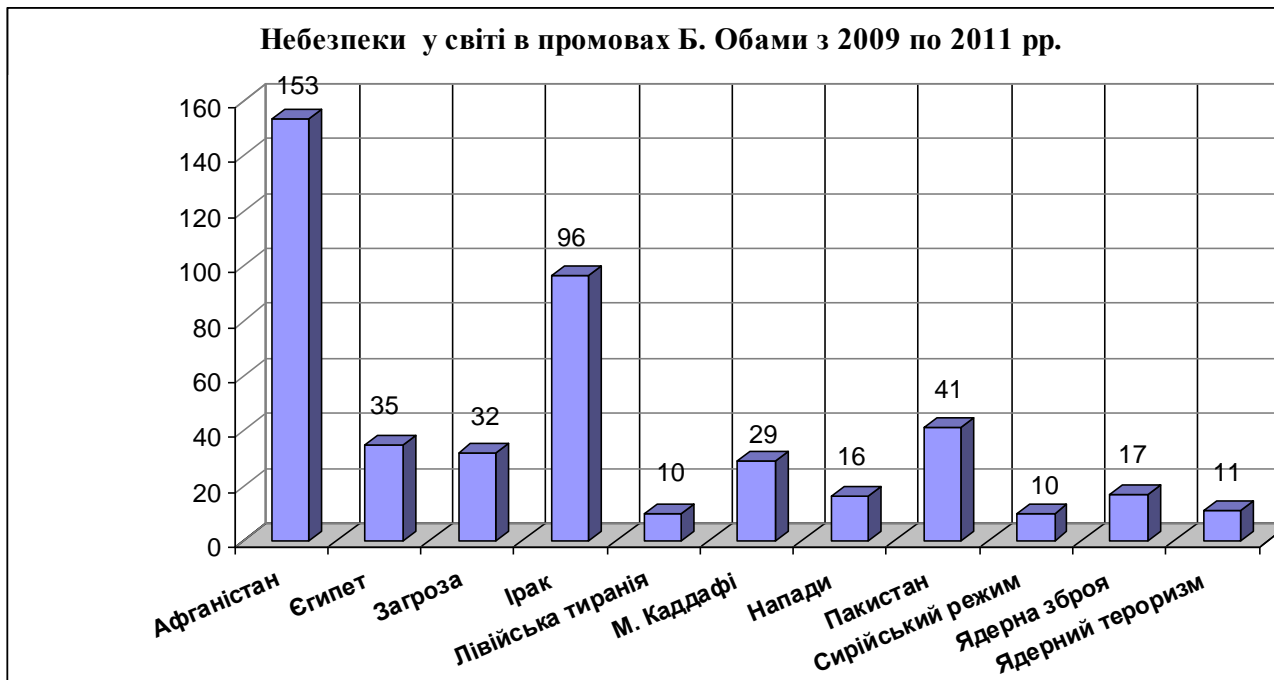
Ослаблення позицій Вашингтона в Європі та Азії, напружені відносини з РФ, непорозуміння з членами Альянсу, ворожість з боку ісламських держав змусили американського лідера переосмислити роль союзників не лише у зовнішній, а й у внутрішній політиці Америки. За кількістю згадок про «друзів» серед дванадцяти президентів Б. Обама домінує. Друзями називає Росію, європейські країни, серед яких значаться не лише західні, а й центральноєвропейські. Серед стратегічних союзників з'явилися країни Латинської Америки, яким мало приділяли увагу його попередники. Гнучка риторика Б. Обами дещо пом'якшує жорстку позицію в зовнішній політиці.

Намагаючись поліпшити імідж Америки, президент не раз зазначав, що уряд завжди готовий вислухати своїх потенційних суперників та вступити з ними в діалог в ім'я національних інтересів країни та світового співтовариства, яке покладається на Сполучені Штати як на лідера в питаннях безпеки. Для здійснення цієї стратегії Обама призначив найбільш талановитих американських дипломатів посланцями і представниками в Південно-східній Азії, Судані, Афганістані та Пакистані. Сам факт свідчить, що у 21 столітті в основу американської зовнішньої політики покладено регіональні стратегії з опорою на питання національної та міжнародної безпеки.

Чітко висловлено рішучість розпочати позитивний діалог з мусульманською спільнотою в усьому світі. Цим власне пояснюється той факт, що своє перше інтерв'ю на посаді президента США він дав телеканалу «Аль-Арабія». Б. Обама повідомив іранський народ і його керівників про своє бажання діалогу з усіх проблем, що стоять перед світом. Виступаючи в турецькому парламенті, говорив про нових партнерів у сфері освіти та охорони здоров'я. «В Анкарі я чітко заявив, що Америка не воює і ніколи не буде воювати з ісламом. Проте ми будемо безупинно протистояти екстремістам, які

створюють загрозу нашій безпеці» [16:2]. Зазначив, що Сполучені Штати рішуче налаштовані вести боротьбу з «Аль-Каїдою» з метою знищити її. Серед небезпек, які загрожують Америці та решті демократичних країн світу, назвав Афганістан, Ірак, Пакистан, Єгипет та «загрози» загалом. Рідше трапляються поняття на позначення «ядерної зброї», «ядерного тероризму», «М. Каддафі», «лівійської тиранії», «нападів», «сирійського режиму» тощо (див. таблицю 4).

Таблиця 4.

Якщо у президентській риториці епохи «холодної війни» серед небезпек частіше фігурували «комунізм», «радянський імперіалізм», «Куба» та «ядерна зброя», то Б. Обаму непокоїть «ядерний тероризм», ядерна загроза з боку Ірану, що змусило Раду Безпеки ООН застосувати економічні санкції, щоб примусити відмовитися від ядерної програми.

В публічному дискурсі виявлено чималу кількість згадок про «війну» та «небезпеки». З одного боку, успадкувавши війни в Іраку та Афганістані, президент змушений був шукати вихід. Його заяви про виведення військ на початку 2009 року знайшли підтримку в американців. По-перше, давався взнаки тягар витрат. По-друге, заяви про виведення військ з Іраку, підтримані згортанням бойової активності, сприяли підтримці політики президента світовою спільнотою, поліпшенню іміджу країни та президента як її лідера. По-

третє, такі дії полегшили економічну ситуацію, ускладнену світовою економічною кризою. По-четверте, закінчення війни в Іраку, про яку Обама не раз говорив на посаді сенатора, сприяло посиленню його позицій як президента та шансів бути переобраним на другий термін.

Варто зазначити, що в його публічних виступах трапляється найбільше згадок про «небезпеки і загрози», в чому він навіть перевершив попередника – Дж. Буша-мол. Це свідчить про традицію продовження зовнішньополітичного курсу Вашингтона, правда з деякими уточненнями. Високий рівень тривожності в суспільстві компенсується заявами про удосконалення видів зброї та збільшення оборонних видатків, що, у свою чергу, поліпшує імідж президента як захисника держави. Заяви Б. Обами та його адміністрації про «загрози» виправдовують політику втручання Америки у внутрішні справи інших держав, таких, як Пакистан, Сирія, Лівія, Єгипет тощо.

Привертає увагу той факт, що на зміну С. Хусейну з'явилися нові загрози – М. Каддафі та Х. Мубарак. Політична традиція та стереотипи виявилися надзвичайно міцними. Вчорашньою загрозою був лідер Іраку, сьогоднішньою – М. Каддафі, завтрашньою – очільник Сирії Б. Асад, а далі – лідер Ірану і т.д.

Риторика очільника відображена в низці документів. Стратегія президента США, опублікована 26 травня 2010 року, цікава з огляду на передвиборчу спрямованість. За американською політичною традицією, в ній мають бути закладені базові принципи міжнародного курсу Вашингтона. Головна мета Стратегії – утвердження американського глобального лідерства. Під лідерством розуміється воєнна могутність, економічна конкурентоздатність та провідна роль у міжнародно-політичних процесах в глобальному масштабі. Передбачається посилення співробітництва з партнерами та союзниками, водночас підтверджується ймовірність односторонніх дій Вашингтона для захисту національних інтересів.

Важливо зазначити, що Стратегія-2010 демонструє приклад ліберальної риторики, яка закликає до громадянських свобод, американських цінностей, дотримання принципу верховенства закону. Попри явну декларативність таких

положень, слід визнати дію політичних стереотипів і спадковість традицій риторики. Це зазначають й американські науковці. Так, професор М. Лінч з університету Дж. Вашингтона порушує питання про відповідність риторики і зовнішньої політики Сполучених Штатів, оскільки заяви про громадянські свободи та верховенство закону суперечать зовнішньополітичним діям, зокрема рішення Вашингтона завдати ударів за допомогою безпілотної авіації по північно-західних регіонах Пакистану, ігноруючи офіційні заяви пакистанського уряду. Підґрунтям виявилися дані про те, що тамтешні племена підтримують та надають допомогу терористам [17]. Внаслідок авіаційних ударів загинуло 25 пакистанських військових.

Привертає увагу російський вектор зовнішньої політики нової адміністрації, зокрема сама назва відповідного розділу: «Назустріч Росії, яка відроджується». Російське вторгнення у Грузію спричинило новий виклик для безпеки Сполучених Штатів та їхніх союзників у Європі. Принциповим моментом стратегії є намір розглядати Росію не як Радянський Союз, тобто відразу заперечується перспектива «холодної війни». Наголошується доцільність приділити увагу викликам, які спричиняє Росія, і які торкаються всього регіону. Змінюються акценти в заявах, ключовими компонентами стають питання

- підтримки партнерів та дотримання принципів суверенітету на євразійських просторах з урахуванням інтересів сторін та превентивним реагуванням на напруженість у відносинах між державами регіону;
- зміцнення НАТО у такий спосіб, щоб вести діалог з Росією із спільних з європейцями позицій;
- допомоги союзникам у зниженні енергетичної залежності від Росії;
- прямих перемовин з Москвою з питань, що мають спільний інтерес для сторін [18:13].

Означене залишає Вашингтону свободу застосування сили в міжнародних відносинах. До того ж, Стратегія не заперечує застосування сили Америкою в

односторонньому порядку. Щодо експорту американських цінностей, то в новому документі збережено спадковість стратегії Дж. Буша-мол.

Риторичу Б. Обама вирізняє значна кількість згадок про «демократію» і це логічно з точки зору прагматичного підходу президента до вирішення питань зовнішньої політики. Так само часто зустрічаються й поняття на позначення «свободи». Згадані терміни є базовими у його виступах, особливо в оцінці політичної ситуації, зокрема в Лівії, Єгипті, Сирії, Тунісу, революційні зміни в яких пов'язуються з демократичними процесами. Будь-яка зміна внутрішньополітичної ситуації оцінюється в термінах «порушення демократичних норм» і «свобод», отже потребує втручання Вашингтона як захисника демократії. Привабливі ціннісні ідеологеми, на кшталт «демократія» та «свобода», стали ефективними інструментами маніпуляції у виступах американських очільників, досягнувши кульмінації в риторичі Б. Обама.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні кореляції зовнішньополітичної діяльності та політичної риторичі Б. Обама в ході другого терміну перебування при владі.

Список літератури

1. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство. – Київ: Видавничий дім “Києво-Могилянська Академія”, 2006. – 203 с.
2. Киссинджер Г. Нужна ли Америке внешняя политика?: пер с англ. под ред. В. Л. Иноземцева. – М.: Ладомир, 2002. – 352 с.
3. Гончар Б.М. Фактор регіональних конфліктів у процесі формування та реалізації політики США щодо СРСР в 70-80-і роки: дис. ... доктора іст. наук: 07.00.03 / Борис Михайлович Гончар. – К, 1994. – 470 с.
4. Потехин А.В. Дипломатия США в Восточной Европе 1945-1950 гг. / Александр Владимирович Потехин. – К.: Наукова думка, 1991. – 140 с.
5. Камінський Є.Є. Політика США в українському питанні (1917-1990 рр.) / Євген Євменович Камінський. – К.: Наукова думка, 1993. – 322 с.
6. Камінський Є. Політика США щодо України. Витоки. Концептуальні основи. Практична еволюція / Євген Камінський, Андрій Дашкевич. – К.: Політична думка, 1998. – 547 с.
7. Камінський Є.Є. Світ переможців і переможених. Міжнародні відносини і українська перспектива на початку XXI століття / Євген Камінський. – К.: Центр вільної преси, 2008. – 336 с.

8. Лапицкий М.И. Современное прочтение истории: Россия-США / М.И. Лапицкий // США. Канада. Экономика. Политика. Культура. – № 7 (487). – Июль 2010. – С. 83–99.
9. Политика США в меняющемся мире / Отв. ред. П.Т. Подлесный; Ин-т США и Канады. – М.: Наука, 2004. – 333 с.
10. Obama B. Renewing American Leadership / В. Обама // Foreign Affairs. – July-August 2007. – Vol. 86, № 4. – P. 2-16.
11. Гончаров А. США скоротять витрати на оборонну сферу [Електронний ресурс] / А. Гончаров // Українські Національні Новини. – Режим доступу до джерела: <http://unn.com.ua/ua/news/07-11-2011/518274>.
12. Obama B. Remarks at the National Defense University, March 12, 2009 [Електронний ресурс] / В. Обама. – Режим доступу до джерела: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=85854>
13. Погорська І.І. Зовнішня політика адміністрації Б. Обама в контексті американського глобального лідерства / І.І. Погорська, Д.М. Лакішик // Проблеми міжнародних відносин. – 2011. – Вип. 2. – С. 179–192.
14. Clinton H. Security and Opportunity for the Twenty-first Century [Електронний ресурс] / Н. Clinton // Foreign Affairs. – November/December 2007. – Режим доступу: <http://www.foreignaffairs.org/>.
15. Obama B. Address to the United Nations General Assembly in New York City, September 23, 2009 [Електронний ресурс] / В. Обама. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=86659>.
16. Obama B. Remarks in Cairo, June 4, 2009 [Електронний ресурс] / В. Обама. – Режим доступу: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=86221>.
17. US unveils new security strategy [Електронний ресурс] // Aljazeera. – Режим доступу до джерела: <http://www.aljazeera.com/news/americas/2010/05/2010527124921463370.html>
18. Камінський Є. «Доктрина Обама»: від передвиборних гасел до реалізму / Євген Камінський // Євроатлантика. – 2009. – № 4. – С.12–17.

End notes

1. Brzezinski Z. The Choice: Global Leadership Or National Insecurity. – Kyiv: Vydavnychy dim “Kyivo-Mohylyanska Academia”, 2006. – 203 p.
2. Kissinger H. Does America Need a Foreign Policy? – М.: Ladomir, 2002. – 352 p.
3. Honchar B.M. Factor Regionalnyh Konfliktoy v Processi Formuvannya ta Realizatsii Polityky USA towards the USSR in the 70-th-80-th: dis. ... doctor of history: 07.00.03 / B.M. Honchar. – К, 1994. – 470 p.
4. Potekhin A.V. Diplomatiya USA v Vostochnoy Europe in 1945-1950. – К.: Naukova Dumka, 1991. – 140 p.
5. Kaminskiy Y.Y. Polityka USA v Ukrayinskomu Pytanni (1917-1990). – К.: Naukova Dumka, 1993. – 322 p.
6. Kaminskiy Y. Politika USA shchodo Ukrainy. Vytoky. Kontseptualni osnovy. Praktychna evolutsiya. – К.: Politychna dumka, 1998. – 547 p.

7. Kaminskiy Y. Svit Permozhtsiv I Peremozhenyh. Mizhnarodni vidnosyny i ukrainska perspektyva na pochatku XXI stolittya. – K.: Tsentr vilnoyi presy, 2008. – 336 p.
8. Lapitskiy M.I. Sovremennoye prochteniyе istorii: Rossiya-USA // USA. Canada. Economy. Politika. Kultura. – № 7 (487). – July 2010. – P. 83–99.
9. Politika USA v menyayushchemsya mire / Otv. red. P.T. Podlesnyi; Institute USA I Canady. – M.: Nauka, 2004. – 333 p.
- 10.Obama, B., 2007. Renewing American Leadership, *Foreign Affairs*, July-August, vol. 86, # 4., pp. 2-16.
- 11.Honcharov, A., 2011. USA skorotyat vytraty na oboronnu sferu. *Ukrayinski natsionalni novyny* [online] Available at: <http://unn.com.ua/ua/news/07-11-2011/518274>
- 12.Obama, B., 2009. *Remarks at the National Defense University, March 12*, [online] Available at: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=85854>
- 13.Pohorska, I.I., Lakishyk D.M., 2011. Zovnishnya polityka administratsiyi B. Obamy v kontexti amerykanskooho globalnooho liderstva, *Problemy mizhnarodnyh vidnosyn*. K.: KiMU, Vyp. 2, pp. 179–192.
- 14.Clinton, H., 2007. Security and Opportunity for the Twenty-first Century, *Foreign Affairs*, November/December [online] Available at: www.foreignaffairs.org/
- 15.Obama, B., 2009. *Address to the United Nations General Assembly in New York City, September 23*, [online] Available at: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=86659>
- 16.Obama, B. *Remarks in Cairo, June 4, 2009* [online] Available at: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=86221>
17. US unveils new security strategy, 2010. *Aljazeera* [online] Available at: <http://www.aljazeera.com/news/americas/2010/05/2010527124921463370.html>
- 18.Kaminski, Y., 2009. «Doctrina Obamy»: vid peredybornykh hasel do realizmu, *Yevroatlantyka*, № 4, pp.12–17.